

Internetowe zajawki i zapowiedzi prasowe – charakterystyka wybranych cech gatunkowych

Anna Tereskiewicz

Gatunki paratekstowe należą do struktur niezwykle dynamicznych i atrakcyjnych, obecnie dominujących w mediach. Ze względu na prezentacyjno-rekomendującą funkcję stanowią popularne i często stosowane formy anonsowania treści oferowanych przez media¹. Popularność form paratekstowych doprowadziła do wyodrębnienia się gatunków paratekstowych charakterystycznych dla danego medium – radia, telewizji i prasy. Wśród radiowych i telewizyjnych gatunków paratekstowych znajdują się zajawka oraz zapowiedź, mające różnorodne odmiany charakterystyczne dla danego środka przekazu, np. zapowiedź prezentera, zapowiedź autorska i fabularyzowana². Do prasowych gatunków paratekstowych zalicza się spis treści numeru, zapowiedź, lid oraz edytorial³. Formy paratekstowe stanowią dominującą formę tekstów także na portalach gazet internetowych, gdzie wyraźnie zyskują na znaczeniu mniejsze formy gatunkowe, takie jak zapowiedź, wzmianka czy notatka⁴.

Niniejsza analiza poświęcona jest zajawkom i zapowiedziom na portalach gazet *online*. Jej celem jest określenie wpływu sytuacji komunikacyjnej na aspekt strukturalny i funkcjonalny tych gatunków prasowych i ewentualnych przemian wzorca gatunkowego zachodzących pod wpływem nowego kontekstu, w którym są osadzone. Analizą objęto portale gazet ogólnopolskich (rp.pl, wyborcza.pl, polskatimes.pl) oraz regionalnych (gazetakrakowska.pl, kurier24.pl, ekspresbydgoski.pl, dziennik24.pl, dziennikwschodni.pl)⁵.

Gatunki paratekstowe w prasie *online*

Strona główna gazety internetowej jest portalem przedstawiającym bieżące informacje oraz prowadzącym do dalszych publikacji gazety. Pełni funkcję wstępnego informowania oraz prezentacji i reklamy treści oferowanych przez witrynę. Treści muszą być ukazane w sposób atrakcyjny, aby zyskać przychylność oraz zainteresowanie czytelników⁶. Ze względu na

¹ I. Loewe, *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*, Katowice 2007.

² Tamże, s. 172, 209.

³ Tamże, s. 153.

⁴ J. Fras, *Dziennikarski warsztat językowy*, Wrocław 2005, s. 88–89; K. Wolny-Zmorzyński, *O wybranych problemach dziennikarstwa. Genologia i mistrzowie*, Kielce 2009, s. 23.

⁵ Artykuł powstał w ramach realizacji projektu badawczego własnego pt. „Gazety online – charakterystyka gatunku” (nr K/PBW/000776) finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki w okresie 06.2011 – 06.2012.

⁶ M. Wojtak, *Analiza gatunków prasowych. Podręcznik dla studentów dziennikarstwa i kierunków pokrewnych*, Lublin 2010, s. 68.

ograniczony rozmiar strony głównej oraz chęć zaprezentowania jak najszerzej oferty, treści ulegają fragmentacji i prezentowane są w formie zróżnicowanych strukturalnie form paratekstowych. Prezentowanie materiałów w takim kształcie umożliwia szybkie zapoznanie się z ofertą strony internetowej.

W obrębie portali gazet internetowych mamy do czynienia ze strukturami anonsującymi inne materiały w formie rejestru linków hipertekstowych występujących indywidualnie lub z krótkim segmentem tekstowym. Jest to zgodne z obserwacją Iwony Loewe, że parateksty prezentowane na witrynach internetowych najczęściej łączą w sobie cechy spisu treści oraz lidu migrującego⁷. Struktury kontaminacyjne o takim kształcie, nawiązujące do wzorców gatunkowych spisu treści i zapowiedzi, Loewe nazywa zajawkami prasowymi⁸. Autorka wyodrębnia je jako odmianę gatunkową zajawki – gatunku typowego dla radia oraz telewizji. Dominację tej odmiany gatunkowej można także zauważyć na portalach gazet internetowych.

Zajawki odsyłające do tekstów wewnątrz portalu stanowią podstawową oś konstrukcji większości stron internetowych. Warto w tym miejscu poświęcić segmentom zajawek kilka słów. W obrębie portalu, zajawkom jednorodnym pod względem funkcji i zawartości nadaje się ten sam kształt oraz strukturę. W ten sposób, jak twierdzi John Knox, podkreśla się ich gatunkową tożsamość oraz wskazuje, że choć stanowią struktury samodzielne, wyodrębnione graficznie jako zamknięte segmenty, są jednocześnie składnikami portalu tworzącego jedną całość⁹. Można wyodrębnić następujące składniki zajawek, które na analizowanych portalach występują w różnorodnych konfiguracjach:

- nazwa rubryki – w formie jedno lub kilku-wyrazowej nazwy określającej zakres tematyczny danej sekcji, np. Kraj, Świat, Kultura, Sport, Wiadomości z Regionu itd.,
- zapowiedź wybranego artykułu z sekcji tematycznej – często odpowiadająca lidowi artykułu prasowego,
- linki do innych artykułów z sekcji tematycznej – hipertekstowe odnośniki w postaci tytułów publikacji, przedstawione w formie spisu treści,
- formuła odsyłająca do dalszych treści w sekcji tematycznej – najczęściej występujące struktury to: >>więcej, + więcej z tematu Kraj, Pozostałe wiadomości >>.

Wśród analizowanych portali można zauważyć różnice w segmentach zajawek. Kształt rubryki może być determinowany technologicznie poprzez wybór określonego interfejsu, sposobu segmentowania strony internetowej oraz jej kształtu graficznego. Na wybranych portalach (polskatimes.pl) różnicuje się rubryki nie tylko kompozycyjnie, ale i kolorystycznie.

Zapowiedź online

Zapowiedź prasowa jest gatunkiem stosunkowo dobrze opisanym¹⁰. Wskazuje się jednak na zróżnicowanie wśród form zapowiedzi oraz na brak kanonicznego wzorca gatunkowego tej wypowiedzi prasowej i strukturalnych komponentów tego gatunku. Podobną obserwację można poczynić w odniesieniu do zapowiedzi internetowych. Wśród analizowanych portali wystąpiły różnice w stosowanym kształcie zapowiedzi.

Do segmentów struktury gatunkowej zapowiedzi zalicza się następujące komponenty: tytuł, segment w postaci lidu oraz odsyłacz¹¹.

⁷ I. Loewe, *Gatunki paratekstowe...*, s. 217.

⁸ Tamże, s. 127.

⁹ J. Knox, *Visual-verbal communication on online newspaper home pages*, „Visual Communication” Vol. 6 (2007), nr 1, s. 31.

¹⁰ Zob. J. Fras, *Dziennikarski warsztat...*; M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004; też, *Analiza gatunków...*

¹¹ M. Wojtak, *Analiza gatunków...*, s. 69.

Wśród analizowanych portali gazet internetowych wyodrębniono struktury zapowiedzi składające się z następujących segmentów:

- zdjęcie + tytuł + lid + linki dodatkowe (+ odsyłacz)
- zdjęcie + tytuł + lid (+ odsyłacz)
- zdjęcie + tytuł
- tytuł + korpus
- tytuł.

Następujące przykłady* obrazują najczęściej stosowane konfiguracje segmentów zapowiedzi:

- (1) Arłukowicz: Ministerstwo wycofa z ustawy sporny przepis o karaniu lekarzy. To koniec protestu?

Minister zdrowia Bartosz Arłukowicz poinformował w poniedziałek, że resort przygotował projekt nowelizacji ustawy refundacyjnej, który przewiduje usunięcie przepisów dot. karania lekarzy. » 12

- MZ porozumiało się z lekarzami. Protest pieczętkowy ma zostać zawieszony » [polskatimes.pl, 09.01.2012]

Wiemy, ile wyniesie waloryzacja emerytur 71 zł podwyżki dostanie w marcu każdy z 9 mln polskich emerytów i rencistów - dowiedziała się Wyborcza.biz.... [wyborcza.pl, 29.12.2011]

Segmenty zapowiedzi internetowych, podobnie do struktur w mediach tradycyjnych, pełnią określone funkcje semantyczno-pragmatyczne.

Zdjęcie

Elementy wizualne reprezentują istotny składnik stron internetowych gazet online. Na portalach widoczny jest wzrost roli elementów wizualnych w postaci zdjęć i grafik towarzyszących zapowiedziom.

Istotnym aspektem elementów wizualnych jest ich znaczenie oraz funkcja. Wstępne obserwacje zapowiedzi *online* potwierdzają występowanie w ich strukturze zdjęć o znaczeniu realistycznym i symbolicznym¹². Dokładne znaczenie oraz funkcja zdjęcia zależy jednak od typu, treści i funkcji zapowiedzi prasowej *online*. Można zauważyć, że zdjęcia występujące w sekcjach prezentujących informacje dnia oraz zdjęcia będące segmentami rubryk tematycznych pełnią inne funkcje oraz mają inny potencjał znaczeniowy.

Zdjęcia prezentujące najważniejszą informację dnia wyraźnie dominują nie tylko w strukturze zapowiedzi, lecz także na stronie gazety, pełniąc różnorakie funkcje: informatywną, impresywną czy estetyczną¹³. Identyfikują zdarzenie lub bohatera zdarzenia, utrwalają moment krytyczny określonego zdarzenia, mogą nieść wartości estetyczne, czyli spełniają najczęstsze funkcje fotografii prasowej¹⁴. W odróżnieniu od powyższych, elementy wizualne występujące w zapowiedziach pozostałych wiadomości są małych rozmiarów, nie dominują wśród innych elementów struktury¹⁵. Jak twierdzi Knox, zdjęcia w zapowiedziach tego typu pełnią funkcję hipertematu, ukierunkowując czytelników co do treści tekstu, kształtując określone oczekiwania¹⁶. Wśród analizowanych zapowiedzi, główną funkcją zdjęć była funkcja identyfikacji bohatera lub tematyki

* We wszystkich przykładach z portali internetowych zachowano oryginalne znaki typograficzne i diakrytyczne.

¹² Rozróżnienie wprowadzone przez Tomasza Piekota, [w:] tegoż, *Dyskurs polskich wiadomości prasowych*, Kraków 2006, s. 134.

¹³ K. Wolny-Zmorzyński, *O wybranych problemach...*, s. 73.

¹⁴ J. Knox, *Punctuating the home page: image as language in an online newspaper*, „Discourse and Communication” Vol. 3 (2009), nr 2, s. 157.

¹⁵ Tamże, s. 165.

¹⁶ Tamże, s. 164.

publikacji. Należy więc zgodzić się z Knoxem, że zdjęcia te nie pełnią funkcji informacyjnej, lecz raczej identyfikującej i dekoracyjnej.

Odsyłacz

Jak wskazuje Maria Wojtak, składnikiem identyfikującym i odróżniającym zapowiedź od innych form gatunkowych jest odsyłacz¹⁷. W odmianie internetowej zapowiedzi, analogicznie do zapowiedzi w prasie tradycyjnej, formuła odsyłająca jest strukturą wielofunkcyjną i zróżnicowaną. W funkcji odsyłacza występuje element graficzny – strzałka lub wielokropki (polskatimes.pl, wyborcza.pl). Odsyłacz może być poszerzony o formułę precyzującą, zapowiadającą treści multimedialne (video, zdjęcia) oraz liczbę komentarzy czytelników pod artykułem, np.:

- (3) "Kibole są następcami tych, którzy walczyli z komunizmem". Marsz ONR w Lublinie [VIDEO]
- "A na drzewach zamiast liści będą wisieć komuniści", "Bóg, honor i ojczyzna", "Raz sierpem, raz młotem, czerwoną hołotę" – z takimi hasłami lubelskim deptakiem przeszli we wtorek członkowie ONR. Rzecznik ONR Marian Kowalski powiedział, że kibole są następcami tych, którzy walczyli z komunizmem. ZOBACZ FILM I ZDJĘCIA! » 5 [polskatimes.pl, 14.12.2011]

Stosowanie elementów informujących o rodzaju treści, jak twierdzi Loewe, stanowi kolejny stopień powiadamiania, wychodzący poza informację na temat specyfiki zdarzenia¹⁸.

Kolejnym rozwiązaniem stosowanym w zapowiedzi internetowej, używanym także w wybranych odmianach zapowiedzi tradycyjnych, jest brak odrębnej formuły odsyłającej – w przypadku zapowiedzi *online* hipertekstowa forma tytułu lub segmentu głównego zapowiedzi pełni funkcję odsyłacza do tekstu.

Linki dodatkowe

Struktura zapowiedzi *online* może zostać poszerzona o linki hipertekstowe prowadzące do innych publikacji gazety. Należy zaznaczyć, że treść zapowiedzi z linkami dodatkowymi łączy różnorodne relacje:

- jedność autora tekstu – linki prowadzą do wcześniejszych artykułów danego autora,
- jedność bohatera tekstu – linki prowadzą do innych publikacji poświęconych bohaterowi danego tekstu,
- pokrewność tematyczna – odniesienia prowadzą do artykułów tematycznie powiązanych z daną publikacją.

Dla przykładu:

- (4) Pogrzeb Kim Dzong Ila. Korea Północna żegna przywódcę [ZDJĘCIA, VIDEO]
- W stolicy Korei Północnej, Phenianie, odbywa się ceremonia pogrzebowa Kim Dzong Ila. Pogrzeb dyktatora rozpoczął się od pochodu żałobnego ulicami miasta. Telewizja pokazała, jak czarna limuzyna z portretem przywódcy przejeżdża między szeregami żołnierzy w zielonych mundurach, którzy skłaniają głowy. » 1
- Kim Dzong Il zamordowany? "Reżim kłamie. Jego pociąg był w stolicy" »
 - Ciało Kim Dzong Ila wystawione w mauzoleum. Koreańczycy oddają hołd [ZDJĘCIA] »
 - W Korei Płn. nadchodzi czas zbiorowych rządów. Kim Dzong Un musi podzielić się władzą »
 - Korea Północna. Głód i cierpienie w skansenie komuny »
 - Kim Dzong Un poddał się operacji plastycznej, by być bardziej podobnym do Kim Ir Sena? [ZDJĘCIA] » [polskatimes.pl, 28.12.2011]
- (5) Facet z botoksem
- W Boże Narodzenie do kin wchodzi "Mission Impossible: Ghost Protocol". To powrót popularnej serii szpiegowskiej i Toma Cruise'a – pisze Barbara Hollender
- Gwiazdy kina w świątecznych premierach

¹⁷ M. Wojtak, *Analiza gatunków...*, s. 69.

¹⁸ I. Loewe, *Gatunki paratekstowe...*, s. 124.

- Tajemnice sejentologii
- Sekta jak nowotwór [rp.pl, 22.12.2011]

Wśród linków towarzyszących zapowiedziom występują głównie tak zwane linki kontekstowe (przykład 4), oferujące wcześniejsze teksty dotyczące określonego wydarzenia, których rolą jest pomóc czytelnikowi zrozumieć tło wydarzeń oraz kontekst nowej publikacji¹⁹. Na analizowanych portalach można także zauważyć linki rekomendujące (przykład 5), odnoszące czytelnika do tekstów w sposób bliższy lub dalszy powiązanych tematycznie z daną publikacją, a także linki „ogrywające” w postaci materiałów multimedialnych – zdjęć i filmów, obrazujących przedstawiane zdarzenia i uzupełniających przekaz tekstowy.

Linki towarzyszące zapowiedziom, oprócz wspomnianych wyżej funkcji, pełnią również rolę autopromocyjną. Mają na celu przedstawienie czytelnikom szerokiego wyboru materiałów redakcyjnych poświęconych określonemu tematowi, a dzięki temu zachęcenie czytelników do zagłębienia się w ofertę witryny i lek-

tury wcześniejszych lub aktualnych tekstów oferowanych przez wydawców.

Lid

Funkcję segmentu głównego zapowiedzi pełni najczęściej lid artykułu kryjącego się pod zapowiedzią. Lid, czyli pierwszy akapit tekstu prasowego, ze względu na funkcję i usytuowanie przestrzenne, stanowi strukturę paratekstową²⁰. Strukturze i funkcji lidów poświęcono w literaturze przedmiotu stosunkowo wiele miejsca. Jak zauważają badacze, główną funkcją lidu jest funkcja informacyjna – lid powiadamia o zdarzeniach przedstawionych w treści tekstu²¹.

W odniesieniu od portali gazet internetowych szczególnie istotna wydaje się obserwacja Loewe o mobilności i samodzielności lidów, które kształtem i funkcją przypominają zapowiedź tekstu²². Autorka wyodrębnia występowanie tak zwanych lidów migrujących, czyli postaci adaptacyjnych lidów odseparowanych od korpusu, eksportowanych na pierwszą stronę gazety, występujących w funkcji zapowiedzi. Obecność lidów w takim kształcie można zauważyć na portalach internetowych

Tabela 1. Struktura lidów na portalach gazet ogólnopolskich

	„Rzeczpospolita”	„Gazeta Wyborcza”	„Polska”
Średnia liczba słów	17,74	15,62	38,2
Średnia liczba zdań	1,35	1,31	2,57

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2. Struktura lidów na portalach gazet regionalnych

	„Gazeta Krakowska”	„Dziennik Polski”	„Dziennik Wschodni”	„Kurier Szczeciński”	„Ekspres Bydgoski”	„Życie Warszawy”
Średnia liczba słów	33,91	31,64	23,69	23,31	21,1	22,71
Średnia liczba zdań	2,91	1,78	2,0	1,82	1,77	2,06

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁹ L. Olszański, *Dziennikarstwo internetowe*, Warszawa 2006, s. 168.

²⁰ I. Loewe, *Gatunki paratekstowe...*, s. 128.

²¹ Zob. J. Fras, *Dziennikarski warsztat...*; M. Wojtak, *Gatunki...*; też, *Analiza gatunków...*

²² I. Loewe, *Gatunki paratekstowe...*, s. 130.

gazet, gdzie występują jako składniki zapowiedzi, stanowiąc jej korpus.

Wśród analizowanych portali wystąpiły różnice co do struktury korpusu zapowiedzi, odnoszące się przede wszystkim do długości tego komponentu. Tabele 1 i 2 pokazują wyniki analizy struktury lądów na stronach poszczególnych gazet.

Właściwa konstrukcja, treść i kształt stylistyczny lądów stanowią istotny aspekt zapowiedzi, gdyż warunkują odpowiednią percepcję tekstów. Jak wskazują badania odbioru tekstów *online* przez użytkowników, teksty publikowane na witrynach internetowych powinny cechować się zwięzłością, zwartością i jasnością. Taką konstrukcją ułatwia lekturę oraz zapamiętanie treści²³.

Analiza lądów pokazuje, że większość portali stosuje się do wymienionych wymogów kształtu i struktury tekstów *online*. Wśród analizowanych lądów najczęstsze są te jedno- i dwuzdaniowe, z dominacją zdań prostych i prostych rozwiniętych. Jak pokazują przykłady 6 i 7, w lądach dąży się do: zwięzłości i informacyjności, przedstawienia kluczowych treści zdarzenia, odpowiedzi na podstawowe pytania dotyczące danego wydarzenia, czyli: kto? co? Lidy o takim kształcie stylistycznym ułatwiają czytelnikom odbiór i zrozumienie treści, np.:

- (6) Radwańska przegrała w półfinale
Agnieszka Radwańska uległa Białorusince Wiktorii Azarence 1:2 w półfinale WTA Tour w Sydney. [rp.pl, 12.01.2012]
- (7) Biedroń pozostanie w prezydium komisji
Robert Biedroń z Ruchu Palikota pozostanie wiceprzewodniczącym sejmowej komisji sprawiedliwości. Posłowie odrzucili dziś wniosek o jego odwołanie. [rp.pl, 12.01.2012]

Portalami wyróżniającymi się pod względem długości lądów są portale spółki Polskapersse,

czyli dzienniki „Polska” i „Gazeta Krakowska”, a także strona „Dziennika Polskiego”. Występują tam lidy rozbudowane, wyraźnie dłuższe od tych na innych witrynach, a podstawą ich struktury składniowej są zdania złożone współrzędnie i podrzędnie. Dla przykładu:

- (8) Ruszyła walka o Fundusz Kościelny. Tym razem SLD ubiegło Palikota
Nie wychodzi z krzyżem, Ruch Palikota wyciąga więc kolejny antykościelny projekt. Po tym, jak w ubiegłym tygodniu nośny postulat zdjęcia krzyża z Sejmu zahamowały opinie ekspertów zlecone przez marszałek Sejmu Ewę Kopacz, dziś Ruch Palikota ma złożyć w lasce marszałkowskiej zapowiadany projekt likwidacji Funduszu Kościelnego. Projekt radykalny, bo nieprzewidujący żadnej rekompensaty dla Kościoła. Tym razem Palikota ubiegł jednak - jak ustaliła „Polska” - Sojusz Lewicy Demokratycznej, który własną inicjatywę ustawodawczą w tej sprawie zdążył złożyć już w ubiegły piątek. » 1 [polskatimes.pl, 19.12.2011]

Tak skonstruowane lidy są bogate informacyjnie, nasycone treścią. Przedstawiają informacje nie tylko na temat głównego bohatera i/lub zdarzenia, lecz także tła i kontekstu zdarzeń, w połączeniu z ich ewaluacją i komentarzem do wydarzeń. Takie struktury są jednak trudniejsze w percepcji i wymagają od czytelnika uważnej lektury, większego skupienia w celu wyluskania najważniejszych informacji.

Pod względem funkcji można zauważyć lidy stosowane w prasie tradycyjnej, czyli m.in. streszczające, prognozujące i opisowe²⁴. Analogicznie do gazet tradycyjnych lidy w zapowiedziach internetowych, oprócz funkcji informującej o treści tekstu, zachęcają do lektury i rozbudzają zaciekawienie czytelnika treścią publikacji. Można zauważyć, że funkcja rekomendująca i nakłaniająca w gazetach internetowych w wielu przypadkach dominuje nad funkcją powiadamiającą. Jest to szczególnie wi-

²³ www.ojr.org/ojr/stories/070312rue/ [dostęp: 18.01.2012].

²⁴ M. Wojtak, *Analiza gatunków...*, s. 22.

doczne na portalu wyborcza.pl, oferującym lidy w formie urwanej, niedopowiedzianej, przekazującej niepełne informacje na temat zdarzenia, np.:

(9) Wrzuciła zdjęcia na Facebooka i wyleciała z pracy
Studentka zwolniona z pracy w ośrodku dla niepełnosprawnych dzieci za to, że zamieściła artystyczne zdjęcia i... [wyborcza.pl, 28.12.2011]

(10) Putin traci zmysł polityczny
Na naszych oczach w Rosji rodzi się ruch obywatelski, a nie polityczny. Jeśli władze będą się tak daleko zachowywać... [wyborcza.pl, 28.12.2011]

Wielokropek sygnalizujący niedopowiedzenie, któremu nadaje się formę hipertekstową, pełni jednocześnie funkcję formuły odsyłającej. Tak skonstruowane lidy zachęcają, a wręcz niejako zmuszają czytelnika do podążenia za hiperłączem i lektury treści artykułu w celu zdobycia dalszych informacji.

Jak wspomniano wyżej, w większości analizowanych przypadków lid zapowiedzi był tożsamy z lidem artykułu prasowego. Najczęstsze różnice między lidem migrującym i właściwym występują na portalu rp.pl i obejmują następujące procesy przekształcaniowe:

– skrócenie lidu właściwego – w tym procesie w lidzie migrującym wykorzystywany jest fragment lidu właściwego, np.:

(11) Lid migrujący:
Komu bank nie pożyczysz na mieszkanie?
Jeżeli piszesz na portalu społecznościowym, że szukasz pracy, bank się o tym dowie. Nie ukryjesz także dzieci.

Lid właściwy:

Komu bank nie pożyczysz na mieszkanie?
Jeśli starasz się w kilku bankach o ten sam kredyt, możesz mieć kłopoty. Gdy pochwalisz się dwoma, trzema autami, obniżysz swoją zdolność kredytową. Jeżeli piszesz na portalu społecznościowym, że szukasz pracy, bank się o tym dowie. Nie ukryjesz także dzieci. [rp.pl, 12.12.2011]

– wykorzystanie korpusu artykułu – kolejna modyfikacja widoczna w lidzie migrującym w stosunku do lidu właściwego obejmuje włączenie do lidu migrującego treści z korpusu tekstu, co zwiększa informacyjność lidu. W obrębie tych modyfikacji najczęściej następuje połączenie treści lidu właściwego z treścią z pierwszego akapitu tekstu. Modyfikacja może obejmować zmiany stylistyczne treści korpusu:

(12) Lid migrujący:

Oplątek i Pasterka były ważniejsze od uczty
Wigilia kojarzy się z obfitą kolacją. Nie zawsze tak było - uważa etnograf Klara Sielicka-Baryłka. Kiedyś zwracano większą uwagę na przygotowania duchowe - przekonuje.

Lid właściwy:

Oplątek i Pasterka były ważniejsze od uczty
Lid: Wigilia kojarzy się z obfitą kolacją. Nie zawsze tak było - uważa etnograf Klara Sielicka-Baryłka

Korpus: Dawniej obchody świąt związane były z większymi przygotowaniami duchowymi - mówi. [rp.pl, 22.12.2011]

– zaakcentowanie innych treści korpusu – kolejny proces modyfikujący obejmuje uwypuklenie w obydwu lidach innych treści korpusu. W lidzie migrującym najczęściej przedstawia się szczególne zdarzenia w celu lepszego zobrazowania treści i pełniejszej informacji dla czytelnika, np.:

(13) Lid migrujący:

Lepkie ręce badaczy kosmosu

Według zapisów w katalogach NASA, od 1970 do czerwca 2010 roku 517 wypożyczonych próbek materiału pozaziemskiego zostało zgubionych lub skradzionych.

Lid właściwy:

Lepkie ręce badaczy kosmosu

Setki próbek księżycowego gruntu wypożyczonych przez NASA nie wróciły do prawowitych właścicieli. [rp.pl, 11.12.2011]

– modyfikacja tytułu – lid migrujący od lidu właściwego może odróżnić się tytułem, na co

wskazuje przykład 14. Modyfikacje tytułów obejmują uatrakcyjnienie treści, wzmocnienie funkcji perswazyjnej i ekspresywnej poprzez zastosowanie przekształceń syntaktycznych i leksykalnych, np.:

(14) Lid migrujący:

Co z emeryturami mundurowych?

Lid właściwy:

W poniedziałek spotkanie w sprawie emerytur mundurowych. [rp.pl, 11.12.2011]

W kształcie lidów migrujących można najczęściej zauważyć zastosowanie jednego z wyżej wymienionych procesów. Występują także przypadki zastosowania złożonych procesów modyfikujących. Dla przykładu:

(15) Lid migrujący:

Małgorzata Wassermann: zwierzęta traktuje się lepiej

Rosjanie poświadczyli nieprawdę. Zwierzęta traktuje się lepiej, niż traktowano ciała naszych bliskich i wynika to również z polskiej opinii - mówi córka Zbigniewa Wassermanna.

Lid właściwy:

Małgorzata Wassermann: Rosjanie poświadczyli nieprawdę

Rosjanie dopuścili się poświadczenia nieprawdy, o czym świadczy dokumentacja z dokonanych przez nich sekcji zwłok i oględzin Zbigniewa Wassermanna - oświadczyła jego córka Małgorzata Wassermann. [rp.pl, 22.12.2011]

Przykład 15 pokazuje modyfikację tytułu oraz treści lidu migrującego względem lidu właściwego. Zarówno tytuł, jak i treść lidu migrującego są bardziej dramatyczne i wstrząsające niż tytuł i treść lidu właściwego, co wzmocnia funkcję ekspresywną i impresywną tych elementów i sprawia, że zapowiedź intryguje i zatrzymuje uwagę w niewątpliwie większym stopniu niż lid właściwy.

Modyfikacje lidów obejmują głównie wybór innych treści z artykułu, zaakcentowanie w lidzie innych informacji, aby uczynić lid bardziej czytelnym, atrakcyjnym dla czytelnika i zachęcić go do lektury korpusu. W lidzie migrującym wykorzystuje się tylko najbardziej nośne, atrakcyjne informacje, co wzmocnia funkcję impresywną i perswazyjną lidu.

Zapowiedź-tytuł

Kolejną formę zajawki stanowi struktura w kształcie rejestru linków odnoszących do artykułów danego działu – forma przypominająca spis treści. Zajawki w tym kształcie występują na większości portali gazet internetowych, a na wybranych portalach dominują nad zajawkami z segmentem lidu („Ekspres Bydgoski”, „Dziennik Wschodni”). Można zauważyć różnice między portalami w strukturze i stylistyce tytułów zapowiadanych treści.

Na większości analizowanych portali (wyborcza.pl, rp.pl, dziennik24.pl, ekspresbydgoski.pl) stosowane są tytuły charakterystyczne dla prasy drukowanej. Strukturalnie dominują oznajmienia i grupy nominalne, formy zwarte i skondensowane, często wykorzystujące różnorodne gry z czytelnikiem²⁵, np.:

(16) Smok chiński i wawelski [wyborcza.pl, 22.12.2011]

(17) Ostra walka o studenta [wyborcza.pl, 22.12.2011]

(18) Kanibalizm na ekranie [rp.pl, 22.12.2011]

(19) Jak paw wpadł w staw [rp.pl, 22.12.2011]

Na portalach dzienników „Polska”, „Gazeta Krakowska”, „Dziennik Wschodni” występują natomiast tytuły hybrydyczne, złożone, dwu- lub trójczłonowe. Elementy składające się na złożoną strukturę nagłówka pozostają wobec siebie w określonej relacji, pełniąc w nagłówku różne funkcje, obejmujące funkcję identyfikującą miejsce zdarzenia, zakres tematyczny, autora wypowiedzi, funkcję komentującą, interpretującą czy też wyjaśniającą, np.:

²⁵ Tamże, s. 23.

- (20) Galeria Zamek w Lublinie. Nowe centrum handlowe coraz bliżej [dziennikwschodni.pl, 22.12.2011]
- (21) Platini: UEFA przejmuje stery i to ona teraz zarządza turniejem Euro 2012 [polskatimes.pl, 9.12.2011]
- (22) Pobili 31-latkę i grozili, że go spalą. Poszło o pieniądze i dziewczynę [dziennikwschodni.pl, 2.12.2011]
- (23) Kraków: prawo jazdy za kasę? Policjanci zatrzymali podejrzanych [gazetakrakowska.pl, 3.12.2011]

Rozbudowana forma nagłówków powoduje wzrost poziomu informacyjności nagłówka. Tak skonstruowane tytuły pełnią funkcję poznawczą, wstępnie informują o przedmiocie i treści artykułu. W nagłówkach na wymienionych portalach zawarte są informacje na temat bohaterów wydarzeń, czasu i miejsca zdarzenia – treści charakterystycznych dla lidu, wzmianki, a także zapowiedzi. Ta cecha sprawia, że w przestrzeni *online* szczególnie widoczna jest samodzielność nagłówków, o której wspomina Wojtak, opisując nagłówki tradycyjne²⁶. W sieci, ze względu na nowy kontekst komunikacyjny nagłówka, samodzielność staje się bardziej widoczna i wyrazistsza. Tytuł pełni złożoną funkcję informowania, streszczania, a także zapowiadania treści ukrytych pod hiperłączem nagłówka²⁷. Ze względu na funkcję i strukturę oraz zbliżenie do innych wzorców gatunkowych można struktury powyższe za Kazimierzem Wolnym-Zmorzyńskim określić jako przynależne do gatunku z pogranicza tytułu i wzmianki²⁸.

Tytuły, analogicznie do tytułów prasy tradycyjnej, zawierają formy interakcyjne, apelatywne, przybierają formę pytającą, stymulującą

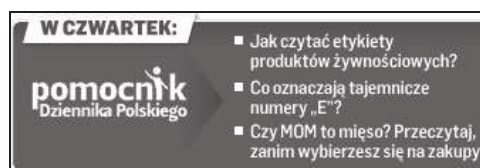
działania czytelnika, sugerującą rozwiązanie określonych problemów, np.:

- (24) Dostałeś mandat z fotoradaru? Oto sposób, by uniknąć punktów karnych [dziennikwschodni.pl, 23.12.2011]
- (25) Szukasz samochodu? Oferty motoryzacyjne z woj. lubelskiego [dziennikwschodni.pl, 24.12.2011]

Można zauważyć, że w przypadku występowania samodzielnych tytułów pozbawionych segmentu dodatkowego w formie lidu, dominują formy konwersacyjne, interaktywne i perswazyjne, mające w sposób bezpośredni zachęcić czytelnika do zapoznania się z treścią publikacji.

Zapowiedzi autonomiczne

Portale oferują także zapowiedzi autonomiczne, rekomendujące dodatki do gazet. Zapowiedzi autonomiczne na portalach gazet internetowych mają strukturę analogiczną do swoich tradycyjnych drukowanych odpowiedników. Są to więc struktury o budowie schematycznej, graficznie wyodrębnione jako całość poprzez zastosowanie ramki. Podobnie do zapowiedzi tradycyjnych, stosuje się tutaj wyliczenia składników dodatku oraz element ikoniczny w formie zdjęcia dodatku²⁹, np.:

Rys. 1. Zapowiedź dodatku internetowego [dziennik24.pl, 28.12.2011]

Źródło: dziennik24.pl

²⁶ Tamże, s. 19.

²⁷ Por. L. Olszański, *Dziennikarstwo...*, s. 108–121.

²⁸ K. Wolny-Zmorzyński, *O wybranych problemach...*, s. 21–30.

²⁹ M. Wojtak, *Analiza gatunków...*, s. 78.

Dodatki i kolekcje "Gazety Wyborczej"

- W czwartek z "Gazetą":
- * "Gladiator" na DVD
 - * Decoupage, zeszyt 7.
 - * Duży Format

Rys. 2. Zapowiedź dodatku drukowanego [wyborcza.pl, 22.12.2011]

Źródło: wyborcza.pl.

Zapowiedzi te mogą mieć charakter paratekstów, jak również epitektów, gdyż odsyłają do dodatków oferowanych na portalach gazet elektronicznych (rys. 1) oraz do wydań papierowych gazety (rys. 2).

Hiperlinki w zapowiedziach odsyłają czytelnika do korpusu w postaci spisu treści dodatku poszerzonego o zapowiedzi poszczególnych treści lub też do korpusów artykułów anonsowanych w zapowiedzi.

Poziomy anonsowania

Podobnie do prasy tradycyjnej, w prasie *online* możemy napotkać przypadki powtarzania zapowiedzi tego samego materiału. Na kolejnych poziomach anonsowania z reguły następuje modyfikacja kształtu, komponentów składowych i treści zapowiedzi. Do najczęściej występujących poziomów anonsowania należą:

- pierwszy poziom: zdjęcie, tytuł, lid,
- drugi poziom: zdjęcie, tytuł lub sam tytuł (tożsamy z poprzednim tytułem lub zmodyfikowany).

Dla przykładu:

Ks. Boniecki: TVP Info mnie zmanipulowała

Ks. Adam Boniecki prosi internautów z grupy Anonymous, by nie atakowali konta mailowego zgromadzenia księży...

» KRAJ

- Wałęsa nie przeprosi Czarneckiego
- Ks. Boniecki: TVP Info mnie...
- Rewolucja w sądach
- Wrzuciła zdjęcia na Facebooka i...
- Bałagan w TVP Kielce

Rys. 3. Przykład dwóch poziomów anonsowania [wyborcza.pl, 28.12.2011]

Źródło: wyborcza.pl.

Magazyn

Iza Malysz: trudno jest być żoną bohatera
Złota kobieta, która myśli tylko o sobie, czy prawdziwa matka Polka stojąca na strazy domowego ogniska? Jaka naprawdę jest Iza Malysz? - zastanawia się Maria Mazurek >

Magorzata Smuda: Zona zdradza tajemnice selekcjonera
Tajemnicze zdjęcie rodziców Jana Pawła II
Jan Rokita: Za dobrze znam Komorowskiego, by na niego głosować **POGRA**
Pytanie brzmi: Wyśpiński to czy Mehoffer?
Każda chce być jak Kasia Tusk. Moda i piękna
Czym ksiądz Boniecki różni się od karpia?
Świąt wesolych, nie ponurych życzy nam Jezusek z góry **więcej >**

Polecamy

Magorzata Smuda: Franek jest kulinarnym

Tajemnicze zdjęcie rodziców Jana Pawła II

Czym ksiądz Boniecki różni się od karpia?

Trzy różne kontynenty, trzy różne obyczaje.

Skazana na rocka, czyli trzynastcie scen z życia Kory.

Rys. 4. Przykład dwóch poziomów anonsowania [gazetakrakowska.pl, 28.12.2011]

Źródło: gazetarakowska.pl.

W przypadku przedstawionym na rys. 3 pierwszy poziom zapowiadania tekstu obejmuje zapowiedź trójelementową, zredukowaną kolejno do zapowiedzi w formie tytułu wyszczególnionego w rejestrze linków, który pełni rolę spisu treści rubryki tematycznej. W kolejnym przykładzie (rys. 4) można zaobserwować anonsowanie na pierwszym poziomie w formie zapowiedzi obejmującej tylko segment tytułu, na kolejnym poziomie rozszerzonej do struktury obejmującej element wizualny, czyli zdjęcie, a także tytuł publikacji w formie niezmienionej lub zmodyfikowanej stylistycznie w stosunku do poprzedniej zapowiedzi. Zdjęcie, będące realistyczną lub symbo-

liczną wizualizacją zdarzenia, niewątpliwie służy uatrakcyjnieniu przekazu. W zapowiedziach można dostrzec transformacje w obrębie różnorodnych poziomów hipertekstualności i hipermedialności. Można więc zauważyć, że modyfikacje dają początek różnorodnym intertekstualnym i intersemiotycznym relacjom między poszczególnymi poziomami anonowania. Stosowanie powyższych zróżnicowanych komponentów służy urozmaiconej promocji tekstów prasowych, zaspokajaniu różnorodnych upodobań użytkowników internetu – czytelników preferujących przekaz werbalny lub wizualny.

Podsumowanie

Istnieje wiele analogii między zajawkami i zapowiedziami w prasie drukowanej a ich internetowymi odpowiednikami. Zajawki i zapowiedzi na stronach internetowych gazet spełniają funkcje tradycyjnie im przypisane – funkcję informacyjną, streszczającą i reklamową³⁰, przedstawiają ofertę gazety i odsyłają czytelnika do głównych publikacji na kolejnych podstronach witryny. To potwierdza obserwacje Janiny Frasz, która dostrzega analogię między stroną główną gazety a portalem internetowym i podkreśla, że obydwie struktury są właśnie zbiorem zajawek i zapowiedzi odsyłających do tekstów publikowanych w gazecie. Autorka zauważa w tym kontekście istotny wpływ mediów elektronicznych na modyfikację gazet tradycyjnych³¹. Warto jednak zaznaczyć, że funkcja zajawek i zapowiedzi oraz sposób ich wykorzystywania na stronach gazet internetowych

akcentują samodzielność tych form gatunkowych w internecie. Mimo stosowania urwanych form lidów lub odsyłaczy, zapowiedzi tworzą wrażenie struktur skończonych, bogatych znaczeniowo i treściowo. Co więcej, nadając zajawkom i zapowiedziom określony kształt, dodając odpowiednie linki, anonsując na kilku poziomach, można nie tylko pokazać ofertę gazety, lecz także w określony sposób projektować lekturę czytelnika³².

Powszechność oraz różnorodność stosowanych form zajawek i zapowiedzi wskazują na popularność tych struktur oraz ich dynamiczny charakter. Wśród powodów popularności takich struktur w internecie, Knox wymienia m.in. dążenie do skrótości przekazu, wizualne ograniczenia liczby elementów na stronie internetowej, aby sprostać wymaganiom bezpośredniości i natychmiastowości przekazu³³. Dominacja tych struktur potwierdza powszechne tendencje do fragmentacji i atomizacji tekstów, na które wskazuje Frasz także w odniesieniu do gazet tradycyjnych³⁴. Tendencje niniejsze należy widzieć w szerszym kontekście przemian społecznych i technologicznych, związanych z liczbą publikowanych informacji, konkurencyjnością wśród mediów, chęcią ciągłego poszerzania oferty, a także specyfiką lektury publikacji na witrynach internetowych. Biorąc pod uwagę szczególnie to ostatnie, trzeba pamiętać, że czytelnicy oczekują treści informacyjnych podanych w sposób jasny i zwięzły, który nie wymagałby podjęcia dodatkowego wysiłku lub dłuższej lektury tekstu.

³⁰ Taż, *Gatunki...*, s. 102.

³¹ J. Frasz, *Dziennikarski warsztat...*, s. 88–89.

³² M. Wojtak, *Analiza gatunków...*, s. 68.

³³ J. Knox, *Visual-verbal...*, s. 29.

³⁴ J. Frasz, *Dziennikarski warsztat...*, s. 88.